

ИЗВЕШТАЈ О РЕАЛИЗОВАНИМ АКТИВНОСТИМА НА ПРОЈЕКТУ „УНАПРЕЂИВАЊЕ СИСТЕМА ХРАНИТЕЉСТВА У СРБИЈИ“

- за период децембар 2008 - децембар 2009. године -

ИЗВРШНИ ПРЕГЛЕД ПРОЈЕКТА

Пројекат „Унапређивање система хранитељства у Србији“ реализује се у оквиру пројекта „Трансформација резиденцијалних установа за децу и развој одрживих алтернатива“, чија реализација је започета у новембру 2008.г. који реализује УНИЦЕФ, Министарство рада и социјалне политике а под покровитељством Европске уније.

Основно полазиште за креирање активности које доприносе даљем развоју хранитељства у Србији у оквиру овог пројекта је препознавање потребе изградње система квалитета у овој области и ослањање на постигнуте резултате током претходног периода.

То подразумева развијање различитих облика оснаживања хранитељских породица и професионалаца за преузимање одговорне улоге за заштиту детета на хранитељству.

Примена савремених стандарда које је држава прописала није могуће ако се организовано не ради на припреми система који то омогућује. Искорак који је неопходан за напуштање дугогодишње праксе смештаја деце у породице без адекватне припреме, праћења и подршке подразумева, поред свести о томе, знања која су основ квалитета и која су неопходна професионалцима, хранитељима, деци...

У Србији се последњих година интензивно радило на промени праксе заштите деце без родитељског старања и развијања хранитељства као облика заштите. Резултати су сагледиви, пре свега, у повећању броја деце која се смештају у хранитељске породице и стварању мреже хранитељских породица на целој територији Србије. Актуелно је на хранитељству око 4.300 деце у око 3.500 хранитељских породица.

Битне новине огледају се у уређењу система доношењем неколико подзаконских аката којима се ближе уређује хранитељство. За развој хранитељства битан је Правилник о хранитељству који је донет у априлу 2008. г. као и Одлука о мрежи установа социјалне заштите којом се уводе нова решења у погледу оснивања центара за породични смештај што је изузетно значајно за унапређивање квалитета живота деце у хранитељским породицама.

Актуелну ситуацију карактерише неколико битних проблема који утичу на даљи ток реформе и унапређивање хранитељства:

- Формиран је само Центар за породични смештај у Београду; док се за још 16 регионалних центара за породични смештај као организационих јединица центара за социјални рад, још увек нису стекли услови у погледу потребног броја радника;
- центри за социјални рад нису у могућности да реализују стандарде за хранитељство због недостатка стручних радника а, сами се, такође налазе у фази преласка на нову организацију и примену новог правилника;
- достигнути ниво развоја хранитељства доводи се у озбиљан ризик уколико се убрзо не обезбеде механизми за изградњу капацитета којима се обезбеђује одрживост достигнутог и даље унапређивање заштите деце.

Међутим, имплементација нових стандарда у праксу стручног рада и њихов утицај на живот сваког детета на хранитељству захтева:

- оснивање центара за породични смештај,
- оспособљавање професионалаца за примену стручних стандарда, и интензиван рад са хранитељима;
- адекватно планирање заштите детета на хранитељству;
- контролу и подршку детету и хранитељској породици;
- развој различитих облика хранитељства - обезбеђивање једнаких шанси и права сваког детета за живот у породици и када оно има одређене застоје у развоју и посебне потребе.

Стога је значај пројекта „Унапређивање хранитељства у Србији изузетан. Пре свега, ефекти овог пројекта огледају се у успостављању континуитета припреме система за примену нових стандарда о хранитељству, јачању професионалних капацитета и стварању услова за целовиту примену стандарда и унапређивање квалитета заштите деце у хранитељским породицама.

Посебан значај сагледава се у подршци развоју Центра за породични смештај деце и омладине Београд као нове установе у систему социјалне заштите и јачању њених професионалних капацитета.

1. КРАТАК САДРЖАЈ ПРОЈЕКТА

1.1. Примарне потребе за унапређивањем хранитељства у Србији:

- а) развијање програма који ће јачати компетенције хранитеља, пре свега кроз реализацију Програма припреме будућих хранитеља који је држава прописала као обавезан и који је акредитован од стране министарства.
- б) јачање служби за хранитељство које су у фази формирања – интензиван рад на стручном усавршавању запослених у овим службама;
- в) израда и реализација различитих програма подршке деци и хранитељским породицама;
- г) развијање различитих облика хранитељства – пре свега специјализованог и ургентног и стварање услова за живот у породици деце која имају посебне потребе.

1.2. Циљеви

- компетентни стручњаци који раде на пословима хранитељства који примењују савремене стандарде у заштити деце;
- компетентни хранитељи који препознају и адекватно задовољавају потребе деце;
- повећање броја деце на хранитељству која имају специфичне потребе и броја хранитеља који се опредељују за децу са посебним потребама;

- смањење прекида хранитељства и честих промена облика заштите деце без родитељског старања;
- адекватно планирање заштите детета на хранитељству;
- јачање капацитета детета за превладавање губитака, повезивања прошлости и садашњости и остваривања континуитета у његовом животу;
- побољшање свеукупних услова и живота деце у хранитељским породицама.

1.3. Резултати и мерљиви показатељи успешности програма

- Извршена Обука 80 професионалаца – саветника за хранитељство за примену Програма припреме будућих хранитеља;
- Урађен и публикован Приручник за хранитеље и дистрибуиран свим постојећим хранитељским породицама као и породицама које пролазе Програм припреме за хранитељство;
 - Реализована обука око 1.500 постојећих хранитељских породица које нису пролазиле обуку за хранитељство;
 - Успостављен континуитет припреме и обуке за хранитељство. До краја 2009.г. све хранитељске породице су завршиле обуку за хранитељство у складу са Програмом припреме «Сигурним кораком до хранитељства».
 - Сва деца на хранитељству (око 4.000) имају свој Информатор „Мој животни пут“;
 - Сви саветници за хранитељство су обучени да подржавају децу и хранитељске породице у прикупљању података о детету, начину вођења података и информисања детета.
 - Приликом смештаја деце у хранитељске породице свим хранитељима се уручује Информатор о детету на хранитељству
 - Сва деца на хранитељству имају свог саветника за хранитељство у Центру за породични смештај.
 - Сва деца на хранитељству имају план заштите
 - Деца са посебним потребама имају адекватну заштиту и подршку у хранитељским породицама;
 - Деца на хранитељству имају квалитетне контакте са биолошким породицама и значајним особама из своје прошлости.

1.4. Активности

1.4.1. ТРЕНИНГ ПРОФЕСИОНАЛАЦА ЗА ПРИМЕНУ ПРОГРАМА ПРИПРЕМЕ ЗА ХРАНИТЕЉСТВО «СИГУРНИМ КОРАКОМ ДО ХРАНИТЕЉСТВА»

Реализација - 4 групе професионалаца, односно 80 учесника из 17 регионалних центара за породични смештај деце и омладине и Центра за породични смештај деце и омладине Београд.

1.4.2. ИЗРАДА ПРИРУЧНИКА ЗА ХРАНИТЕЉЕ У СКЛАДУ СА ПРОГРАМОМ ПРИПРЕМЕ БУДУЋИХ ХРАНИТЕЉА «СИГУРНИМ КОРАКОМ ДО ХРАНИТЕЉСТВА»

Реализација – израда нацрта приручника од стране аутора Програма, рад са консултантима и организовање консултативног процеса – рад са фокус групама, прикупљање прилога хранитеља, биолошких родитеља и одраслих корисника, финализирање приручника, штампање, дистрибуција и промоција приручника. Тираж 5000.

1.4.3. УРЕЂЕЊЕ И ПУБЛИКОВАЊЕ ИНФОРМАТОРА О ДЕТЕТУ НА ХРАНИТЕЉСТВУ «МОЈ ЖИВОТНИ ПУТ»

Реализација – припрема садржаја информатора у делу „Моја животна прича“ и дизајнирање, израда водича за примену Информатора „Мој животни пут“, припрема за штампу, дистрибуција и обука саветника за хранитељство за његову примену

1.4.4. ОБУКА ПРОФЕСИОНАЛАЦА ЗА ПРИМЕНУ НОВИХ СТАНДАРДА ЗАШТИТЕ ДЕЦЕ НА ХРАНИТЕЉСТВУ

Реализација – припрема програма едукације и материјала за едукацију, као и реализација семинара за 10 регионалних центара за породични смештај са по 20 учесника – укупно 200 обучених професионалаца

1.4.5. КООРДИНАЦИЈА РАДА РАДНЕ ГРУПЕ ЗА ХРАНИТЕЉСТВО

Реализација:

- а) Припрема и организовање састанака радне групе, записника, позива и друго;
- б) Припрема уговора – задатака за међународне и домаће консултанте;
- в) Праћење реализације задатака консултатаната и припрема материјала за разматрање на Радној групи;
- г) организација округлих столова, дебата, фокус група о кључним темама које се усаглашавају на радној групи.

2. ИЗВЕШТАЈ О РЕАЛИЗОВАНИМ АКТИВНОСТИМА

1. Тренинг професионалаца за примену програма припреме за хранитељство «Сигурним кораком до хранитељства»

Пројектом је планирана реализација 4 семинара за 4 групе у трајању по 4 дана којим је планиран обухват око 80 професионалаца. Три тренинга су одржана у 2008. години којим је обухваћено 62 учесника из центара за социјални рад у Србији. Семинар за четврту групу одржан је у периоду од 25-28 марта 2009. године на коме је учествовало 26 професионалаца из центара за социјални рад и домова за децу. Одлагање семинара за последњу групу уследило је због спорих активности министарства на формирању регионалних центара за породични смештај, с обзиром да је овај тренинг био намењен будућим саветницима за хранитељство. Како формирање регионалних центара није завршено,

односно неизвесно је њихово формирање у складу са Одлуком о мрежи, овим тренинзима обухваћени су професионалци који су планирани за обављање послова хранитељства.

Први тренинг реализован је у Параћину у периоду од 25-29. новембра 2008. године, на коме су учествовали сви запослени у Центру за породични смештај Београд, њих 16, који раде на пословима саветника за хранитељство.

Други тренинг реализован је у Новом Саду, у периоду од 3-06.12.2008. г. на коме су учествовали представници центара за социјални рад из Новог Сада, Титела, Бача, Бачке Паланке, Суботице, Кањиже, Новог Кнежевца, Аде, Бачке Тополе, Ковина, Вршца, Алибунара, Пландишта, Опова, Беле Цркве, Апатина, Оџака, Сечња, Нове Црње, Пећинаца, Руме и дом за децу „Споменак“ и Дечјег села Сремска Каменица. Укупан број учесника је био 27.

Трећи семинар одржан је у Параћину у периоду од 9.12. до 13.12.2008. г. на коме су учествовали представници центара за социјални рад из Бољеваца, Лесковца, Лебана, Књажевца, м Бора, Јагодине, Зајечара, Мајданпека, Великог Градишта, Смедерева, Кучева, Петровца, Жабара, Малог Црнића и дома у Неготину. Укупан број учесника је 18.

Четврти семинар је одржан у Ивањици, у периоду од 25.03-28.03.2009.г. на коме су учествовали представници центара за социјални рад из Ниша, Сврљига, Житорађа, Ужица, чачка, Ваљево, Шапца, Лознице, Крушевца, Алексинца, Крагујевца, Врњачке Бање, СОС Дечеје село Сремска Каменица, Дома за децу Бања Ковиљача, Дома „Душко Радовић“ из Ниша, ЦПС Милошевац. Укупан број учесника је 26.

Укупан број обучених професионалаца за тренере програма припреме за хранитељство „Сигурним кораком до хранитељства“ је 87. Пројектом је планирана обука 80 професионалаца.

Програм је са професионалцима реализован у целини, све тематске целине које се раде са хранитељима и које су у складу са прописаним циљевима обуке и тематским целинама које дефинише Правилник о хранитељству. Такође, професионалци су добили један пакет знања о радионичарском раду, као и личног учешћа у улози тренера – припремали су реализацију неких садржаја из програма и презентовали групи.

Учеснике сва четири семинара карактерише различито претходно знање, посебно је неуједначен ниво претходног знања и искуства васпитача из дома за децу, који су на овом семинару показали изузетне резултате, односно посвећеност и спремност за учење. Тренери исказују висок степен задовољства постигнутим резултатима едукације са учесницима.

Важан исход ових семинара је добијање нових тренера за реализацију програма припреме хранитеља, што је законска обавеза, чиме се обезбеђују кадрови за реализацију ових задатака у већини центара за социјални рад.

Укупна евалуација сва четири семинара указује на значај обуке професионалаца за примену овог програма, не само као тренера, већ стечена знања ће професионалцима помоћи

да квалитетније обављају своје послове на заштити деце без родитељског старања, али и процене и подршке хранитељским породицама у улози саветника за хранитељство.

Учесници семинара високим оценама су оценили рад тренера и знања добијена током едукације, али су, такође, препознали потребу за даљим едукацијама из разних области што је показатељ разумевања сложене улоге саветника за хранитељство, а имајући у виду сложене потребе и проблеме деце на хранитељству.

Сви учесници тренинга су проценили да им је ова обука значајна за рад у центру за породични смештај, као и за процену хранитељских породица. Од 87 учесника семинара само један је исказао несигурност у погледу својих способности да овај програм изводи са хранитељима.

У једној групи, један број учесника семинара су професионалци који се нису бавили заштитом деце или су пред пензијом.

Тренери исказују висок степен задовољства постигнутим резултатима едукације са учесницима, осим у групи на трећем семинару у којој је и састав групе био са професионалцима који нису пролазили претходне едукације за хранитељство.

Посебан ефекат ове едукације је обезбеђивање услова за остваривање прописаних стандарда. Новина у нашој стручној пракси уведена Породичним законом (2005. г) да се општа подобност хранитеља утврђује и кроз програм припреме за хранитељство није могла бити реализована благовремено јер је многим срединама недостајао потребан број искусних, стручних и обучених професионалаца за реализацију овог програма.

2. Израда приручника за хранитеље у складу са Програмом припреме будућих хранитеља «Сигурним корак до хранитељства»

Приручник за хранитеље посебно је значајан резултат рада на овом пројекту, јер су хранитељи у Србији али и они будући, који се за ову улогу тек припремају, по први пут добили овакву врсту подршке. Њиме се хранитељима обезбеђује већи степен подршке у континуираном учењу што се постиже доступношћу садржаја који се обрађују током реализације Програма и након тога. Улива већу сигурност код хранитеља и припрема их за доношење одговорне и информисане одлуке о прихватању хранитељске улоге, а приручник постаје њихов стручни водич кроз остваривање хранитељске улоге.

За реализацију овог задатка урађено је следеће:

Аутори приручника су припремили нацрт приручника, прикупили све прилоге од хранитеља, деце на хранитељству, одраслих на хранитељству и биолошких родитеља.

Свим консултантима је приручник достављен на CD и остављено им је 15 дана да прочитају и дају своје сугестије. Први састанак фокус групе са ауторима и консултантима, одржан је 13. марта 2009. г. на коме је у трочасовном раду анализиран текст приручника. Консултанти су представници универзитета – 2 професора, један хранитељ и једна одрасла

особа на хранитељству. Нацрт приручника оцењен је као веома користан за хранитеље, садржај адекватан. Консултанци су дали конкретне сугестије ауторима. Следећи састанак фокус групе заказан је 9. априла 2009. г. кад је и финализиран текст приручника. Током припреме за штампу, аутори приручника су активно учествовали у лектури и дизајнирању.

За израду приручника коришћена су претходна знања о потребама хранитеља добијена у евалуацији програма припреме будућих хранитеља чији садржај треба да прати и приручник за хранитеље.

Такође, аутори су користили искуства других експерата у развијеним земљама, које имају своје програме припреме хранитеља. Аутори су знања размењивали са експертима из Мађарске, Шведске, Италије, Велике Британије, Холандије...

Значајан ослонац за израду овог приручника били су консултанци који су свој допринос дали на састанцима фокус групе за израду приручника, упућивањем аутора на одговарајућу литературу, достављањем својих сугестија током израде приручника, као и подршком и прихватањем коначног текста приручника на заједничком састанку са ауторима приручника.

Приручник је штампан у 5.000 примерака. Центар за породични смештај га је дистрибуирао свим хранитељима у Србији.

Поводом обележавања прве годишњице рада Центра за породични смештај, организована је промоција овог приручника али и других издања насталих током реализације овог пројекта. На промоцији су о значају приручника за хранитеље, његовом садржају и корисности за хранитеље говорили аутори, консултанци, хранитељи, који су га високо конотирали.

3. Уређење и публиковање Информатора о детету на хранитељству «Мој животни пут»

Израда Информатора о детету и његова доследна примена обезбедиће значајне ефекте у погледу сагледавања потреба детета и у складу с тим адекватно и целовито задовољавање потреба. Информатор о детету „Мој животни пут“ помаже детету да се суочи са својом прошлошћу и тако оснажи за стицање знања и развој вештина које ће му помоћи да превлада утицај негативних искустава. Информатор ће помоћи деци да упознају своју прошлост, истраже своја осећања, сачувају успомене и развијају позитиван став према себи и другима..

Информатор о детету „Мој животни пут“ састоји се из три посебна дела (посебне књижице). Прва књига је Водич за примену Информатора и штампан је у 500 примерака. Друга књига је Информатор о детету који попуњавају професионалци и у потпуности одговара прописаном обрасцу који је саставни део Правилника о хранитељству. Трећа књига „Моја животна прича“ намењена је детету на хранитељству. Садржај овог дела Информатора

приредили су стручњаци Центра за породични смештај деце и омладине Београд, у складу са овлашћењима у Правилнику о хранитељству којим се овај задатак поверава центру за породични смештај. Трећа књига је и по свом дизајну прилагођена деци и заједно са другом значајан је подстицај деци за трагањем и очувањем свог идентитета. Друга и трећа књига штампане су у тиражу од 4.000 примерака и спаковане су у заједничкој фасцикли која садржи и део за одлагање разних успомена из дететовог живота.

Овом активношћу даје се значај подршци самом детету, његово укључивање и уважавање његове историје и личности, без чега није могуће адекватно бринути и одгајати децу на хранитељству. Примена Информатора захтева нове приступе у раду професионалаца, прикупљање значајних информација и њихово презентовање детету и уношење у Информатор на приступачан начин и уз партиципацију детета. Потребно је променити досадашњи стил писања и користити позитиван језик чији је задатак да помогне детету да разуме и прихвати своју прошлост и окрене се будућности. То је, често, веома изазован задатак, захтева време, знања и вештине хранитеља и професионалаца у вођењу детета кроз процес упознавања своје историје. Информатор ће помоћи детету и хранитељима у обављању значајних задатака у процесу одгајања детета на хранитељству.

Информатор о детету „Мој животни пут“ дистрибуиран је свим центрима за социјални рад и, с обзиром на тираж, који није довољан за сву постојећу децу на хранитељству, користиће се за млађу децу која су већ смештена у хранитељске породице, као и за сву децу која ће се убудуће смештати. Изазвао је велико интересовање. Млађа деца су се видно радовала кад су добили део који се односи на њихову животну причу.

Информатор о детету је добио на значају јер га саветници за хранитељство користе као активност у плану заштите деце на хранитељству, скоро у 70% случајева. Наиме, током једногодишњег рада Центра за породични смештај деце и омладине Београд, уочени су бројни пропусти у подршци деци за очување и неговање њиховог идентитета, те се рад на њиховој животној причи, уз помоћ овог информатора, сврстава у приоритетне активности подршке одрастању деце у хранитељским породицама.

3.1. Обука професионалаца за примену Информатор о детету „Мој животни пут“

Одржано је 11 једнодневних семинара са професионалцима из центара за социјални рад, центра за породични смештај и домова за децу, у периоду од 10. јула до 27. августа 2009. године, као планираних у оквиру пројекта. Сви семинари су једнодневни и одржавани су у просторијама Центра за породични смештај деце и омладине Београд. Тренери су аутори водича за примену Информатора и дела Информатора за децу „Моја животна прича“.

Укупно је едуковано 233 професионалаца и то из следећих установа:

- ЦСР - Београд, Нови Сад, Врбас, Бачка Паланка Жабал, Србобран, Темерин, Ниш, Сврљиг, Куршумлија, Гаџин Хан, Лесковац, Меровина Блаце, Прокупље, Суботица, Ада, Кањижа, Нови Кнежевац, Сента, Параћин, Деспотовац, Јагодина, Туприја, Панчево, Крагујевац, Бечеј, Бачки Петровац, Беочин, Сомбор, Алексинац, Дољевац, Житорађа,

Мерошина, Врање, Чока, Бачк Топола, Свилајнац, Баточина, Кнић, Велика Плана, Шабац, Лозница, Рековац, Аранђеловац

- ЦПС - Центар за породични смештај деце и омладине Београд и Центар за породични смештај Милошевац;

- Домови за децу: Дом за децу „Душко Радовић“ Ниш, Дом за децу Ћуприја и Дом за децу Ваљево.

Примењено је више облика рада: рад са целом групом, малим групама или као симултана индивидуална активност. Теоријски садржаји су презентовани кроз визуелне и вербалне презентације, дискусије и вежбе као методе и технике рада.

Уводни део семинара је био усмерен на представљање учесника, представљање плана и циљева рада. Након тога презентовани су едукативни садржаји о појму и процесу изградње идентитета, значају континуитета у животу детета са фокусом на потребе деце у заштити. Повезивање личних и професионалних искустава и савремених тероријских сазнања и стандарда имало је за циљ мапирање добити од Информатора за очување континуитета и изградњу дететовог идентитета.

У оквиру наредне едукативне целине представљена је структура Информатора „Мој животни пут“.

У циљу оспособљавања стручњака да на примерен начин попуне Информатор и подигну компетентност хранитеља за то посебна пажња је посвећена позитивном, јасном речнику који се користи за уписивање различитих, често тешких чињеница из дететовог живота.

Вештина рада на Информатору је увежбавана кроз попуњавање неких сегмената Информатора на основу студије случаја, у завршном делу семинара.

У завршној фази семинара учесници су усмено и писано евалуирали рад тренера, услове рада и садржај семинара. Укупна просечна оцена исказана квантитативно износи 4,52.

Учесници су као добит препознали увремењеност семинара пошто Информатор у постојећем облику тек треба да буде уведен у праксу. Учесници су разумели добити за дете и хранитељску породицу које Информатор доноси и његову различитост у односу на постојеће инструменте и документе. Показали су мотивисаност да развију позитиван речник у описивању детета и његове прошлости и сагледали да је то вештина која се мора временом развијати.

Питања која су учесници препознали као могуће тешкоће приликом рада на Информатору за дете:

- Попуњавање Информатора је додатна обавеза за професионалце и сматрају да неће имати реалног времена за то
- Неки од учесника су „позитиван речник“ видели као захтев који професионалце уводи у замагљивање истине о значајним чињеницама из дететове животне историје

- Исказана је забринутост како ће дете ниског календарског узраста разумети одређене податке

Сва ова питања су разматрана на семинару и професионалцима дате инструкције како да се са њима носе током израде Информатора.

Ипак, отварање великог броја питања указује на то да је потребно програм обуке проширити на најмање два дана, што су и учесници семинара предложили.

Након реализације пројектом планираних семинара, центри за социјални рад који нису били обухваћени обуком, захтевали су да се семинар организује и за њих, тако да је одобрен продужетак ових семинара, за још 3 групе. Додатну обуку, у периоду од 16-19 новембра 2009. г. прошло је још 79 учесника и то из Осечине, Крупња, Љубовије, Коцељеве, Пећинаца, Ковачице, Инђије, Житишта, Нове Црње, Кикинде, Новог Бечеја, Сечња, Зрењанина, Опова, Ирига, Пландишта, Вршца, Малог Зворника, Ковина, Беле Цркве, Лајковца, Старе Пазове, Алибунара, Владимираца, Уба, Бујановца, Ћићевца, Варварина, Трстеника, Мајданпека, Прешева, Трговишта, Пожеге, Косјерића, Бруса, АлексаНДРОВЦА, Крушевца, Врања, Зајечара, Бољевца, Бабушнице, Лесковца, Ужица, Пријепоља, Великог Градошта, Малог Црнића, Нове Вароши, Кучева, Смедеревске Паланке, Бајине Баште, Тутина, Рашке, Смедерева, Ражња, Горњег Милановца, Пожаревца, Чачка, Крајева, Петровца, Ивањице, Новог Пазара, ЦПС Београда, СОС Дечјег села Сремска Каменица и ЦПС Милошевца.

Укупно је са додатним семинарима едуковано 312 професионалаца.

Учесници семинара су семинар оценили као изузетно квалитетан, садржајан, наводећи да им је помогао да прошире своја знања, да стекну нове вештине за рад на важним темама. Посебно су похвалили рад предавача који су предавања изводили на разумљив начин, а рад се одвијао у пријатној атмосфери.

Реализатори семинара процењују да је семинар допринео даљој едукацији професионалаца на тему идентитета, континуитета и иницирао процес промене става према позицији и потребама детета на хранитељству.

Програм обуке ће бити упућен за акредитацију.

4. Обука професионалаца за примену нових стандарда заштите деце на хранитељству

Ова активност прати потребе професионалаца за упознавањем са новим стандардима у области хранитељства, односно за применом Правилника о хранитељству и едукацијом професионалаца.

Семинар „Нови стандарди у хранитељству“ одржан је кроз десет једнодневних сесија, у периоду од 31.08. – 11.09.2009.године.

Циљ едукације било је стварање заједничког оквира разумевања најбољег интереса детета између стручњака различитих институција, у циљу подизања квалитета заштите деце на хранитељству имплементацијом савремених стручних стандарда.

За семинар је припремљен материјал у писаној и електронској форми: рад мр Добриле Грујић „Увођење нових стандарда за заштиту деце на хранитељству“ и материјал на компакт диску: Правилник о хранитељству са пратећим обрасцима и мишљења министарства везана за проблематику хранитељства.

Семинар је намењен професионалцима из центара за социјални рад и домова за децу без родитељског старања са територија на којима ће бити регионални центри за хранитељство.

Укупно је едуковано 206 професионалаца у првом турнусу, у складу са пројектом планираним бројем од 200 учесника то:

- ЦСР – Београд, Нови Сад, Беоцин, Врбас, Жабал, Србобран, Темерин, Ниш, Сврљиг, Житорађе, Куршумлија, Гацин Хан, Меровина, Прокупље, Блаце, Лесковац, Суботица, Бачка Топола, Нови Кнежевац, Сента, Ада, Параћин, Деспотовац, Ћуприја, Јагодина, Панчево, Крагујевац, Топола, Велика Плана, Смедеревска Паланка, Бачка Паланка, Бечеј, Бачки Петровац, Сомбор, Алексинац, Дољевац, Сврљиг и Меровина, Врање, Чока, Ћуприја, Свилајнац, Јагодина, Параћин Баточина, Велика Плана, Смедеревска Паланка, Шабац, Лозница, Рековац, Кнић;
- ЦПС – Центар за породични смештај деце и омладине Београд и Центар за породични смештај Милошевац;
- Домови за децу - Дом за децу „Душко Радовић“ Ниш, Дом за децу Ћуприја и Дом за децу Ваљево.

Учесници су стручњаци из система социјалне заштите ангажовани на заштити деце са целе територије Србије (без Косова). Међу њима су набројнији били стручњаци из центара за социјални рад.

Након реализације ове активности, центри за социјални рад који нису били обухваћени обуком су тражили, као и код претходне активности, организовање обуке и за њих. Тако је и за ову активност у оквиру постојећег буџета, организован наставак едукације, у периоду од 10-26. новембра 2009.г. и то за 111 учесника из следећих средина: Ковачице, Богатића, Новог Бечеја, Смедерева, Ковина, Зрењанина, Куле, Старе Пазове, Житишта, Руме, Пожаревца, Инђије, Сремске Митровице, Беле Цркве, Лајковца, Љига, Мионице, Кикинде, Рашке, Новог Пазара, Косјерића, Чачка, Аранђеловца, Пирота, Ивањице, Бољевца, Зајечара, Александровца, Пријепоља, Горњег Милановца, Пожеге, Сјенице, Крајева, Ужица, Крушевца, ЦПС Београда, СОС Дечјег села Сремска Каменица и ЦПС Милошевца.

Посебно је организован семинар за руководиоце одељења, руководиоце служби за децу и правнике из Градског центра за социјални рад у Београду, с обзиром на изражене

потребе ове установе за прецизирањем процедуре и обуком за примену нових стандарда за хранитељство и из угла разјашњења делатности, одговорности и сарадње са центром за породични смештај. Током рада центра за породични смештај у Београду појавила су се нека питања надлежности али, пре свега, различитих приступа у примени стандарда. Овај семинар је за раднике Градског центра за социјални рад био изузетно значајан, што су у евалуацији и нагласили. С обзиром на актуелне проблеме у примени стандарда неке теме су на семинару са представницима ГЦСР били појачане, као нпр. партиципација детета, што се показало као изузетно важно.

Укупно је са додатним семинарима едуковано 317 професионалаца.

Садржај програма био је усмерен на развијање следећих компетенција учесника:

- Познавање одредаба Правилника о хранитељству
- Разумевање савремених стручних стандарда у овој области и способност за њихову примену.
- Познавање и разумевање стручних процедура.
- Разумевање значаја и комплексности процеса планирања заштите детета на хранитељству у различитим фазама-од припреме за смештај до напуштања заштите.

Едукација је реализована комбиновањем визуалне и вербалне презентације са интерактивним радионичарским радом у великој и малим групама, као и симултане индивидуалне активности.

Семинар је реализован као једнодневни, а процена је и учесника и реализатора да постоји потреба да се овој теми посвети још времена.

Размена на самим радионицама показала је колико су презентована знања била значајна за учеснике. Транзициони период у примени нове организације у центрима за социјални рад довео је до тога да састав група буде изразито неуједначен када је у питању знање и искуство у хранитељству. И они који су имали претходно искуство имали су много питања везаних за примену Правилника. Многе присутне колеге, посебно из мањих центара изразиле су задовољство добијеном приликом да се консултују и добију неке смернице, јер за то немају довољно прилике у свом редовном раду.

Оно што је искуство о коме су говорили сви учесници, без обзира из које средине долазе, су тешкоће да дефинишу своју улогу у новој, обично прелазној организацији, која покушава да помири два организациона модела до коначног преласка на нови начин рада у центру за социјални рад. Највише питања учесника било је усмерено управо на питање формирања регионалних центара за породични смештај.

Представљени стандарди дефинишу нови, другачији приступ хранитељству, као скупу услуга и која треба да обезбеди стимулативно и подржавајуће породично окружење за дете, као и остваривање свих његових права у току трајања заштите. Учесници су изразили слагање да је неопходно да стандарди у хранитељству буду дефинисани и поштовани.

Тема различитих облика хранитељства изазивала је интересовање сваке групе стручњака, посебно су дискутована питања начина финансирања специјализованог, ургентног и повремениг хранитељства. У неким срединама, као прелазно решење, локална заједница финансира ургентне хранитељске породице. Висина увећане накнаде за месечно издржавање детета на хранитељству изазвала је подељена мишљења присутних, као и чињеница да хранитељ нема увећану накнаду за свој рад, мада је његов ангажман углавном већи. Показало се да многи центри не разумеју довољно поступак остваривања права детета на увећану накнаду до 50% износа накнаде за издржавање детета, па због тога ово право ни не примењују.

Коментари учесника често су се односили на структурне стандарде везане за центар за породични смештај, посебно на минимални стандард да један саветник за хранитељство води 30 породица, који се у пракси показао као нереалан, односно у супротности са стандардима квалитета.

Тема сродничког хранитељства изазивала је доста дискусија јер у свим срединама постоје различита искуства везана за карактеристике ових породица – од оних које изузетно компетентно одговарају на потребе деце до оних које на базичном нивоу не успевају да задовоље ни сопствене потребе. Отварало се питање којим принципима треба дати приоритет. Препознат је значај континуитета у животу детета, неопходност његовог очувања и сродничке породице као важан ресурс у томе, али са друге стране неопходност да се и сродничке породице процењују у складу са важећим стандардима, да би се сваком детету обезбедио квалитет живота на који оно има право.

Тема којој је у оквиру едукације посвећена посебна пажња је планирање заштите детета на хранитељству. Сви учесници су се сложили да је ова, кључна тачка заштите, обично и њена најслабија тачка. Кроз радионичарски рад учесницима је приближена изузетна комплексност процеса планирања у које учесници улазе са различитим искуствима, знањима, очекивањима, питањима која траже одговор. Закључено је да планирање представља процес који траје, у коме је састанак на коме се потписује план само једна фаза.

Учесници семинара су о раду тренера и укупним ефектима семинара нагласили позитивност предавача, демократску атмосферу, интерактивност предавача, разрешавање дилема, практична решења за израду планова заштите, разумевање одредаба Правилника, могућност примене другачијих гледишта, разумевање специјализованог и ургентног хранитељства и, посебно, значај и начин партиципације детета у доношењу одлука значајних за њега и др.

С обзиром да је овим пројектом планирана активност припреме за развој специјализованог и ургентног хранитељства, као и да су ова два облика заштите најпотребнија, актуелно и због великог броја деце са тешкоћама у развоју као деце на ниском календарском узрасту која су у институцијама, пројектне активности су проширене и обезбеђена партиципација деце и хранитеља за израду едукативних пакета за хранитеље. Фокус групе су организоване у Београду а са њима су радили представници Центра за породични смештај деце и омладине Београд.

Ове, као и претходне додатне активности реализована је уз помоћ Центра за породични смештај – рад професионалаца и део трошкова за материјале, док су из пројекта покривени само трошкови учесника семинара, односно фокус група.

4. 1. Припрема за израду програма за специјализовано и ургентно хранитељство

Развој специјализованог и ургентног хранитељства захтева организовану, стручну и добро вођену активност и то у свим сегментима, почев од системских решења па до припреме хранитеља и деце. Овом задатку се приступа аналогно његовој сложености. Примена различитих облика хранитељства и посебно адекватна заштита деце с тешкоћама у развоју у нашој земљи су посебан изазов. Због тога су и припреме за овај озбиљан подухват темељне. Најпре, Центар за породични смештај је урадио пилот истраживање о ресурсима којима наша земља располаже – расположиве хранитељске породице у Србији – потенцијално око 2000 хранитељских породица које су у процесу процене или су без деце, као и потребама деце за специјализованим хранитељством. Ово истраживање је отворило нека питања и усмерило припрему у правцу веће партиципације самих хранитеља и корисника у креирању решења за развој специјализованог и ургентног хранитељства.

Одржани су следећи састанци:

ФОКУС ГРУПА РОДИТЕЉА ДЕЦЕ СА СМЕТЊАМА У РАЗВОЈУ

Тема састанка: *Специјализовано хранитељство за децу са сметњама у менталном развоју*

Састанак је одржан 3.9.2009 године, са циљем да се са родитељима разговара о њиховим искуствима која могу бити значајна у припреми хранитељских породица за бригу о деци са сметњама у менталном развоју.

Састанак је организован у сарадњи са Друштвом за помоћ ментално недовољно развијеним особама МНРО „Кец“, које је родитеље који учествују у њиховим програмима окупило у просторима које користи (просторије месне заједнице Старина Новак, Палилула).

Састанку је присуствовало 12 родитеља .Ови родитељи су поред учешћа у МНРО „Кец“, чланови и оштинских организација родитеља деце са сметњама у развоју. Њихова деца су сада по годинама живота у одраслом добу. а МНРО“ Кец“ помаже у процесу социјалне интеграције. Њихове сметње су различитог нивоа и етиологије- Л. Down синдром, компликације вакцинације, епилепсија...

Размена искустава на овом састанку значајна је за хранитељске породице и продукти добијени у раду са овом групом биће коришћени за израду програма за специјализовано хранитељство (урађен је детаљан извештај са састанка, који су аутори користили приликом израде посебног програма обуке).

Родитељи врло подржавају идеју о развоју хранитељства за децу са сметњама у менталном развоју. На почетку састанка износили су своје страхове везане за мотивацију хранитељских породица, али су објашњења која су добили о процедури процене хранитељске породице допринела промени ставова. Спремни су и да своја искуства преносе хранитељима и укључују их у своје скупове.

Неки родитељи су изнели став да су хранитељске породице неоптерећене осећањем кривице и губитком неостварених нада који оптерђује биолошке породице, могу имати и боље резултате у подстицању развоја детета.

ФОКУС ГРУПА ДЕЦА НА ХРАНИТЕЉСТВУ

Тема: *Потребе деце и младих особа на хранитељству – партиципација деце*

Састанак фокус групе одржан је са циљем да се у разговору са младима добију смернице значајне за даљи развој праксе хранитељства, да би оно у пуној мери одговарало на потребе деце и младих. Састанак је одржан 17.07.2009 године у просторијама Центра за породични смештај деце и омладине Београд.

Овакав састанак са децом, организован је први пут и уводи нову праксу која значајније укључује децу приликом креирања едукативних програма и услуга. Пошло се од претпоставке да не постоји довољан увид у функционисање хранитељских породица и деце и да би мишљења деце која имају искуства живота у хранитељским породицама које до сада нису дељене по облицима хранитељства, могло да преставља значајан ослонац приликом израде програма за поједине облике хранитељства.

Фокус групу су чиниле младе особе (старији од шеснаест година) који су актуелно на смештају у хранитељским породицама. Интересовање за учешће у групи било је велико - на позив се одазвало 28 младих. По свом саставу група је била врло хетерогена. Распон узраста је био од 16 до преко 20 година, учествовали су и млади који похађају специјалне школе и они који врло успешно студирају, из градских и руралних средина.

Сазнање које је добијено у овом разговору указује на очигледне и велике разлике у искуствима, као и ресурсима који им стоје на располагању. Евидентно је да се квалитет услуге хранитељства врло разликује, од средине до средине, и од породице до породице.

Рад са овом групом је посебно драгоцено искуство и за професионалце у Центру за породични смештај и за младе особе на хранитељству. Стекао се утисак да је велики број њих први пут питан за мишљење на овакав начин.

На састанку је дискутовано више тема:

- Шта млади знају о својим правима?
- Како виде своју будућност, шта их брине?
- Које поруке би упутили будућим хранитељима?
- Коју врсту подршке очекују од институција, посебно Центра за породични смештај

Разговор о правима младих показао је да су они углавном упознати са основним правима детета на општијем нивоу, док о њима мање размишљају на нивоу конкретне примене и анализе њихове остварености у сопственој ситуацији. Размишљања у будућности су различитог нивоа конкретности, неки млади имају јасне планове, али већина уместо планова наводи уопштене жеље (да се осамосталим, запослим...). О бригама и страховима везаним за будућност млади нерадо говоре, чак и у малим групама, што показује колико је ова тема за њих осетљива. У порукама које су упутили будућим хранитељима чланови групе су нагласили:

- значај љубави, пажње, стрпљења,
- васпитања без физичких казни и понижења.

Утисак на основу онога што су млади износили у разговору о овим темама био је да је у овој групи критички однос младих према одраслима око њих, систему заштите и друштву у целини, мање присутан него што је то очекивано када је у питању адолесцентска популација. То може говорити о томе колика је несигурност ових младих људи у своју позицију и прихваћеност и њиховом страху од последица које би могло изазвати испољавање адолесцентског бунта.

Занимљиво је да су саветници за хранитељство присутни на састанку истакли да су неку од деце коју прате видели у потпуно другачијем светлу. Тако се, на пример, младић који је приликом кућних посета саветника био изразито повучен, овде показао као спонтан, комуникативан и веома шармантан.

Што се тиче очекивања младих од институција, она су углавном нејасна и поново се свODE на општа места, што показује да је младе потребно посебно едуковати за остваривање својих права и лобирање. Када је у питању Центар за породични смештај, персонификован преко саветника за хранитељство, стекао се утисак да значајан број присутних свог саветника почиње да диференцира као особу од које би могла да очекује подршку. То што се ради о једној особи која са њима континуирано и редовно одржава контакт, је различито од искуства сарадње са стручњацима коју већина њих има.

Млади посебно инсистирају на приликама за међусобна окупљања и повезивања, као што је представљао овај састанак. Врло су заинтересовани и за заједничко летовање. Они који су успешни на образовном плану спремни су да пруже помоћ у учењу онима који су слабији у школи.

Стиче се утисак да много њих нема прилике да ван школе буде члан неке групе организоване око конструктивног циља. Мада је на састанку подељен информативни материјал о бесплатним летњим активностима у Београду, међу младима није било великог интересовања. Пошто не препознају предности структурираног провођења времена ван школе, то је тема на којој тек треба радити са њима.

После радног дела састанка, учесници су наставили дружење у коме су стекли нова познанства, разменили телефоне.

Порука свих присутних је била да овакве сусрете треба редовно организовати а закључак организатора:

- деца немају искуства партиципације у креирању заштите за њих па их за такву улогу треба оснаживати и припремати;
- многа деца на хранитељству су изолована у својим срединама и ниску укључена у шира културна дешавања, забаву и дружење (неке младе особе које су у хранитељским породицама у селима око Барајева први пут су дошле у Београд, неке младе особе су довели хранитељи на овај састанак јер се не могу сами снаћи и осећају се несигурно);
- Потребно је чешће консултовање деце и уважавање њиховог мишљења за даље креирање услуга подршке деци и хранитељским породицама.

Овај први састанак са младим особама на хранитељству усмерио је професионалце на другачије погледе на партиципацију деце, шта она значи, какав је суштински положај деце на хранитељству и степен остваривања њихових права, шта деци на хранитељству недостаје и како се могу развијати нови облици хранитељства а да, полазећи од критичког сагледавања садашње праксе, они служе остваривању добробити за дете.

ФОКУС ГРУПА СА МЛАДИМ ОСОБАМА

Тема састанка: Ургентно хранитељство

Састанак фокус групе са младим особама на хранитељству одржан је 1.09.2009. године у Центру за породични смештај деце и омладине Београд. Присутствовало је четири од осам позваних који имају искуство живота у хранитељској породици.

Састанак је посвећен Ургентном хранитељству а групни процес заједничког размишљања на постављену тему водио је психолог из Центра за породични смештај.

Основне теме о којима су млади људи на хранитељству размишљали на овом састанку и изјашњавали се биле су:

- Како треба одговорити на потребе деце и младих у кризним ситуацијама – прихватилишта, прихватне станице, ургентне хранитељске породице;
- Колико треба да траје ургентни смештај у ХП;
- Која специфична знања и вештине треба да има ургентна ХП?
- Како млади људи из ХП могу да допринесу унапређењу овог облика заштите

Млади су дали значајне сугестије:

- децу, која се хитно издвајају треба да прихвате познати људи, а кад нема познатих онда ће лакше изнети кризну ситуацију у породичном окружењу него у институцији;
- ургентним хранитељством треба да се баве искусни хранитељи;
- ургентним хранитељством треба да се баве људи који имају такав систем вредности у коме брига о деци и деца по себи имају високу вредност;

- ургентни хранитељи треба да имају одговарајуће услове и много времена за дете и спремност да дете одржава контакте са важним особама;
- ургентни хранитељи треба да прођу тестове да би постојала поузданост у то како ће бринути о деци;
- ургентне хранитеље стручњаци треба чешће да посећују.
- ургентно хранитељство треба да траје до три месеца;

Млади људи који су учествовали у раду ове фокус групе спремни су да своја искуства и размишљања пренесу кандидатима за хранитеље и спремни су да учествују у новим групним активностима које организује Центар за породични смештај.

ФОКУС ГРУПА СА ИСКУСНИМ ХРАНИТЕЉИМА

Тема састанка: Ургентно хранитељство

Састанак је одржан 3.09.2009.године у Центру за породични смештај деце и омладине Београд. Присуствовало је осам хранитеља.

Групно размишљање на тему ургентног хранитељства моделирала је руководилац службе у Центру за породични смештај деце и омладине Београд, по занимању психолог.

Основни правци размишљања били су:

- шта су специфичности ургентног хранитељства у односу на стандардно из угла хранитеља;
- да ли ургентни хранитељ треба да има посебне вештине и знања и ако треба које;
- шта би могло бити посебан изазов за хранитеље да би се определили за ургентно хранитељство;
- да ли су за ургентно хранитељство потребни посебни стандарди.

По мишљењу хранитеља највећи проблем ургентног хранитељства су процеси везивања за дете и „одвезивања“ од њега.

Искусни хранитељи сматрају да:

- децу ургентно треба смештати у хранитељске породице а не у институције;
- да за ургентно хранитељство треба додатни програм обуке;
- да ургентни хранитељи преносе информације о детету новој породици и одржавају контакте са дететом;
- ургентни хранитељи треба да имају специфична знања за тимски рад, да познају рад различитих система: здравство, полиција, школа ...
- један одрастао члан хранитељске породице не треба да буде запослен због потреба детета;
- ургентно хранитељство треба да буде професионализовано;
- да се ургентне ХП специјализују по узрасту деце;
- да у ургентној ХП буде једно дете на смештају, осим ако су браћа и сестре;

ФОКУС ГРУПА ПРАЗНЕ ХРАНИТЕЉСКЕ ПОРОДИЦЕ

Тема: *Како охрабрити хранитеље да прихвате дете*

Састанак је одржан 8.09.2009. године у Центру за породични смештај деце и омладине Београд. Присуствовало је 8 хранитеља позвани случајним избором са списка празних хранитељских породица. Ради се о хранитељима који имају општу подобност за хранитељство али још увек нису прихватили ни једно од понуђене деце, а воде се као ресурс Центра за породични смештај.

Потенцијални хранитељи су на овом састанку искристалисали одређене препоруке које се углавном односе на рад саветника за хранитељство са празним ХП, кампањи за хранитељство, процес припреме и обуке, уже стручне стандарде.

Препоруке:

- кампање за хранитељство да буду истинитије (пошли су од претпоставке да ће добити здраво дете, да ће моћи да бирају децу);
- саветник за породицу треба са празним породицама да ради на анализи зашто мисле да су подобни само за дете одређеног типа, јер њихов став садржи и елементе који су променљиви;
- период чекања детета је стресан и осећају се заборављенима и предлажу групне састанке са хранитељима који већ имају децу што би им помогло у проширивању ставова и бољем упознавању хранитељке улоге;
- предлажу нове методе рада са празним породицама како би се добили ефекти у погледу доношења одлуке за конкретно дете;
- „понуде“ детета не треба обављати телефоном, што их ставља у стање стреса и доношења одлуке на брзину, исхитрено. Свака понуда детета треба да буде у личном контакту.
- сусрет са дететом, виђење детета може олакшати њихову одлуку за прихватање детета о коме се добијају информације о заостајању;
- подржавају став да дете на хранитељству треба да буде најмлађе дете у ХП;

Хранитељи су поздравили овакав рад, који је по први пут са њима организован, а неки су се већ изјаснили да би прихватили старије дете или дете са посебним потребама.

ФОКУС ГРУПА УДРУЖЕЊА ХРАНИТЕЉА

Тема састанка: - *Увођење нових облика хранитељства- из угла хранитеља*

Састанак Фокус групе удружења хранитеља одржан је 12.09.2009. године у Центру за породични смештај деце и омладине Београд. Састанку је присуствовало укупно 20 хранитеља представника удружења и клубова хранитеља из Србије и то: Бачко Градиште, Ужице, Бела Црква, Ћићевац, Суботица, Ниш, Зајечар, Лесковац, Панчево, Београд, Стара Пазова.

Циљ састанка: Проблеми са којима се хранитељи суочавају у контексту примене нових стандарда за хранитељство и увођење нових облика хранитељства.

Хранитељима је на почетку састанка презентован нови приступ у заштити деце на хранитељству, стандарди који се односе на хранитељску породицу и новине у погледу процене хранитељских породица, као и примену нових облика хранитељства.

Састанак са удружењима хранитеља као фокус групом имао је за циљ да истовремено покрене удружења хранитеља за заступање интереса деце и регрутовање хранитеља за специјализовано и ургентно хранитељство.

Хранитељи су подржали примену нових стандарда и оценили да је формирање центара за породични смештај од изузетног значаја за подизање нивоа квалитета заштите деце и развијање нових облика хранитељства.

Хранитељи су једногласни у мишљењу да је већина хранитеља спремна да се бави специјализованим хранитељством. Такође, истакли су тенденцију смештаја деце с посебним потребама у хранитељске породице и истакли да су за специјализовано хранитељство спремни и хранитељи који се до сада нису изјашњавали за прихватање деце с посебним потребама. Међу присутним хранитељима било је и хранитеља који брину о деци с посебним потребама.

Хранитељи су се заложили да се центри за породични смештај формирају и да раде на побољшању положаја хранитеља. Посебно су нагласили да немају успостављен сараднички – партнерски однос са стручњацима из центара за социјални рад иако је то нови стандард дефинисан и Правилником о хранитељству. Наводили су примере неадекватног поступања стручњака, смештај деце у неадекватне ХП и оне које немају општу подобност, смештај деце у ХП које неадекватно брину о деци и занемарују децу.

Хранитељи су поставили конкретна питања и иницијативе и то:

1. Зашто центри за социјални рад не исплаћују увећану накнаду за децу с посебним потребама?
2. Зашто деца с посебним потребама не могу да иду у школу са децом сличном њима, кад постоје школе које то хоће да организују?
3. Коме се може уложити приговор кад се сазна да нека ХП неадекватно брине о деци, има више деце него што је дозвољено, или кад је у питању злоупотреба службеног положаја?
4. Коме се обратити за заштиту својих права у случају неадекватног понашања према хранитељима од стране стручних радника?
5. Питање исплата накнада за хранитеље: начин обрачуна (сталне промене), обавештење о исплатама и висини, питање пензионог стажа?
6. Да ли остварено право на туђу негу искључује право на увећану накнаду за дете?
7. Ко контролише неправилности: смештај деце у сиромашним и сеоским срединама а на супрот постоје празне хранитељске породице са бољим условима и капацитетима за заштиту деце?

8. Који „постулати“ сачињавају дефиницију „у најбољем интересу детета“?
9. Центри не пружају адекватну помоћ хранитељима – треба успоставити регионалне центре за хранитељство?
10. Како удружење хранитеља у оквиру сарадње са будућим регионалним центрима може допринети унапређивању заштите деце на хранитељству?
11. Зашто деца на хранитељству немају право на дечји додатак?
12. Зашто деца тзв. 0 разред (предшколци) немају право накнаде за уџбенике?
13. Зашто вртићи не примају децу са хепатитисом Ц?
14. Зашто Министарство не обезбеђује увећан износ накнаде два пута годишње због повећаних трошкова за децу?
15. Зашто хранитељи немају право на плаћени годишњи одмор?
16. Зашто су смањене накнаде за рад хранитељ а и накнада за издржавање детета?
17. Зашто деца немају цепарац са поласком у школу већ тек кад напуне 7 година?
18. Шта са дететом које док је било у дому није ишло у школу 2 године, сада у хранитељској породици је добар ђак, завршава осми разред али нема право да иде редовно у средњу школу.

Ова фокус група састављена од искусних хранитеља и спремних да заступају своја и права деце понудила је кроз питања и иницијативе за измену одређених законских решења, али је указала и на спорост увођења промена у пракси. Посебно забрињавају упозорења на неправилности у раду надлежних институција и озбиљна упозорења да немају адекватну подршку.

4.2. Припрема нацрта програма за специјализовано хранитељство

У припреме за развој специјализованог хранитељства посебан значај има припрема хранитеља. Како су потребе деце веома сложене у оквиру овог пројекта дошло се до сазнања да би најефикасније резултате дала припрема хранитеља по посебним програмима за прихватање детета са одређеним тешкоћама у развоју (нпр. Даунов синдром, заостајање у интелектуалном развоју и сл), како би се припрема фокусираола на оне потребе детета за које се хранитељи опредељују.

Центар за породични смештај је обезбедио подршку изради програма за специјализовано хранитељство и то кроз израду анализа потреба деце и хранитеља и расположивих ресурса за развој овог облика хранитељства. УНИЦЕФ је вршио директно уговарање израду ових програма са ауторима.

На основу анализе потреба деце из институција за коју се планира хранитељство, припремљени су следећи нацрти програма:

1.2.1. ПРИПРЕМА ПОРОДИЦЕ ЗА ПРИХВАТ ДЕТЕТА СА ТЕШКОЋАМА У ИНТЕЛЕКТУАЛНОМ РАЗВОЈУ

Садржај програма:

- Карактеристике когнитивног развоја, повезаност са развојем моторике
- узроци заостајања, прогноза развоја на раном узрасту,

- подстицање развоја, способности, таленти, значај отворености за могућности детета, конкретне препоруке за хранитеље, рад на примерима
- Комуникација са дететом- тешкоће, могућности, смернице за хранитеље
- Емоционални развој- емоционалне потребе, развој односа привржености, значај блискости и подршке у подстицању развоја, емоционалне тешкоће,
 - емоционална размена као кључна добит хранитељске породице.
 - рад на примерима, препоруке за хранитеље
- Понашање детета, узроци и значење, „challenging behaviours“, интервенције, контрола и учење понашања.
- Здравствени проблеми које дете може имати - епилепсија и други неуролошки проблеми. Сарадња са здравственим установама, стоматолошка заштита.
- Развој детета у установи и породици, - критични периоди, последице
- Сепарације- припрема детета и породице
- Вулнерабилност деце са интелектуалним тешкоћама и њихова заштита од злостављања и занемаривања.
- Дугорочна перспектива заштите детета- потреба да се породица процени у односу на задатак дугорочне, вишегенерацијске подршке особи која као дете улази у породицу.

Омогућавање стручњацима да кроз стицање знања преиспитују и мењају своје ставове је кључно за њихов рад на ставовима и компетенцијама хранитељских породица које се припремају за прихват деце са тешкоћама у интелектуалном развоју. Програм је креиран тако да је садржаје могуће директно преносити хранитељским породицама.

1.2.2. ПРОГРАМ ПОДРШКЕ И ПРИПРЕМЕ ХРАНИТЕЉСКИХ ПОРОДИЦА КОЈЕ БРИНУ О БЕБАМА

Садржај програма:

1.Савремен приступ нези и исхрани бебе

Одржавање личне хигијене: купање, нега пупка, нега очију, носа, ушију, уста, нега коже; Спавање: положај тела, температура просторије, календар потребе за сном; Пресвлачење и повијање;Боравак на ваздуху; Безбедност беба;Прва помоћ у случају гушења; Исхрана: исхрана бебе током првих месеци, увођење немлечне исхране, увођење нових намирница

2. Прибор и опрема неопходни за пружање квалитетне неге

Прибор и опрема за: купање, пресвлачење, спавање, ђетње, храњење

3. Стомачни грчеви

Шта су грчеви и како се препознају, узрок, време појаве и трајање, како помоћи беби

4. Здравствени проблеми повезани са породичном историјом

Превремено рођена беба, беба мале телесне масе на рођењу, беба мајке инфициране Хепатитис Ц вирусом, беба мајке инфициране вирусом ХИВ, беба мајке која је у трудноћи у организам уносила дрогу или алкохол: узроци, постављање дијагнозе, могуће тешкоће, начин преношења, специфичности исхране и неге

5. Индивидуалне потребе новорођенчади и мале деце и прилагођавање хранитеља

Аспекти индивидуалних разлика: активитет, чулна осетљивост, ритмичност, прилагодљивост, квалитет расположења, интензитет реакције, подложност скретања пажње; Порекло разлика; Основни типови темперамента; Значај познавања дететовог темперамента; Прилагођавање раног искуства природи детета - смернице за хранитеље

6. Хранитељи у фази примарне материнске преокупираности

Препознавање, тумачење и реаговање на бевине сигнале: плач, осмех, покрет...; Рана интеракција између бебе и хранитеља

7. Динамика породица са новорођенчетом

Развојни задаци породице са новорођенчетом; Промене у функционисању породице; Уклапање фазе у животном циклусу породице са потребама новорођенчета; Улога очева/хранитеља; Деца хранитеља различитог узраста различитог узраста и беба на хранитељству – препоруке хранитељима; Превенција синдрома изгарања

8. Рани развој – карактеристике, прекретнице, рана стимулација

Карактеристике развоја беба по месецима до прве године; Прекретнице у развоју до треће године, Календар раног развоја; Знаци упозорења; Значај ране стимулације; Активности/игре са бебом за подстицање: чулне осетљивости и опажања, развоја моторике, интелектуалног развоја, емоционалносоцијалног развоја, говорног развоја; Игралке и игре за бебе: значај, безбедност

9. Сакупљање грађе за Информатор о детету „Мој животни пут“

Значај и улога хранитеља у развоју идентитета и очувању континуитета у животу детета; Креативни начини за „чување прошлости“ – препоруке хранитељима

10. Ране афективне везе

Појам, фазе у формирању; Знаци раног афективног лишавања; Значај успостављања сигурног везивања; Родитељство засновано на осећајном везивању; Знаци сигурног везивања код беба/мале деце; Развијање односа привржености (контакт очима, додир, масажа, ношење...) – препоруке хранитељима

11. Сепарациона анксиозност

Појам; зашто и када се јавља; како се испољава; како помоћи беби/малом детету да превазиђе стрепњу – препоруке за хранитеље; импликације за планирање заштите

12. Хранитељ као члан тима за планирање будуће заштите детета, припремање детета за одвајање од хранитељске породице и нове животне околности

Улоге хранитеља у тиму окупљеном око бебе с обзиром на перспективу заштите; планирање промене, организовање и управљање променом, контакти детета са будућим неговатељем (место, динамика, хранитељ као подршка детету, принцип поступности и индивидуалности, флексибилност граница према новим неговатељима, ритуал поздрављања); Осећања хранитеља и подршка хранитељској породици након одласка детета; Праћење реакције хранитеља на губитак због одвајања од бебе/малог детета и расположивост за нови смештај

Садржај програма обуке, који се презентује по принципима учења одраслих, пружа савремена знања, омогућава разумевање кључних концепата важних за хранитељство и планирање промене због примене новог облика заштите. Оспособљава професионалце да стечена знања користе за подршку хранитељима тако што ће им помоћи да боље разумеју дете о коме брину и унапреде своје вештине за негу бебе, стимулисање развоја, подстицање сигурног везивања и постизање сталности у животу бебе/малог детета (кроз реунификацију, усвојење од стране усвојитељске породице или на друге начине). Тиме се за дете на хранитељству осигурава квалитетна алтернативна породица способна да подржи развој дететових потенцијала.

1.2.3. ПОДРШКА ДЕЦИ И МЛАДИМА У КРИЗНИМ И ТРАУМАТСКИМ СИТУАЦИЈАМА – УРГЕНТНО ХРАНИТЕЉСТВО

Садржај програма:

Прва сесија - Хранитељ као члан ургентног тима за заштиту деце

1. Дефинисање и разумевање појма ургентног хранитељства
2. Описивање посебних ситуација и деце којој је потребан ургентан хранитељски смештај
3. Дефинисање и разумевање поступака које је потребно преузети у циљу здравствене заштите деце на смештају.
4. Дефинисање и разумевање превентивно хигијенских мера здравствене заштите чланова хранитељске породице
5. Схватање улоге хранитеља као члана тима за ургентно збрињавање деце.

Друга сесија: **Потребе деце у ургентној хранитељској породици и како их задовољити :**

1. Навођење и дефинисање четири групе потреба
2. Описивање и разумевање лествице потреба као покретача изазовних понашања деце у трауматској ситуацији.
3. Описивање настанка застоја на лествици задовољавања потреба.

4. Навођење поступака које хранитељи могу преузимати како би задовољили потребе деце и превладали застоје.
5. Схватање важности одржавања везе детета и његове породице.
6. Разумевање важности предвидљивости у животу детета и начина на који се она може остварити.
7. Дефинисање потребних информација које треба да буду доступне детету пре доласка у породицу (информатор о породици)

Трећа сесија: **Пристап и подршка детету у акутној трауми**

1. Дефинисање и објашњење трауме у којој се налази дете након смештаја
2. Дефинисање и објашњење односа трауме злостављања и трауме издвајања.
3. Давање примера како деца реагују у различитим периодима смештаја-непосредно након смештаја, у току и на крају смештаја
4. Дефинисање и објашњење функционисања и потреба „три мозга“-лествица потреба у трауматској ситуацији
5. Навођење начина на који ће се задовољити потребе које се јављају у различитим периодима прораде и суочавања са трауматским искуством
6. Разумевање изазовних понашања деце као регресивни одговор на трауматску ситуацију
7. Навођење начина на које се треба суочавати са изазовним понашањем и осећањима детета
8. Дефинисање појма локус контроле и начина и поступака за његово померање.

Четврта сесија: **Динамика хранитељске породице у ситуацији сталних промена и сепарација**

1. Разумевање важности предвидљивости у животу деце и одраслих у хранитељству
2. Навођење информација и начина њиховог саопштавања детету у тренутку смештаја
3. Описивање и разумевање значајне улоге хранитеља као члана тима у процесу доношења одлуке о даљем смештају који је у најбољем интересу детета.
4. Описивање и разумевање изазова, осећања и реакција који се јављају у хранитељској породици у ситуацији сталних промена и сепарација
5. Навођење начина и поступака које породица може да примени како би успешно превладавала изазове

4.2.4. Припрема и подршка породица са Даун синдромом

Садржај програма:

Прва тематска целина: Концепти потреба деце са различитим синдромима

- Сагледавање претходних искустава, знања и ставова о деци са генетским синдромом.
- Упознавање са савременим концептима и основним карактеристикама различитих генетских поремећаја
- Мапирање дечијих потреба и разумевање њихове универзалности

- Разумевање разлога због којих долази до напуштања деце првенствено због чињенице да су рођена са генетским синдромом
- Разумевање аргумената на којима је изграђен законски и стручни стандард да свако дете има право на живот у породици

Друга тематска целина: Карактеристике, снаге и потребе детета са Даун синдромом

- упознавање са физичким карактеристикама и развојним капацитетима деце са Даун синдромом
- разумевање емоционалних потреба и капацитета деце
- разумевање постизања самосталности детета и перспектива развоја
- сагледавање узрока и значења понашања
- препознавање снага детета да успостави и развија однос са хранитељском породицом

Трећа тематска целина: Подршка развоју детета са Даун синдромом

- разумевање појма и процеса ране циљане интервенције
- информисаност о принципима ране интервенције
- разумевање принципа и познавање техника учења по моделу
- пружање могућности полазницима да се кроз примере и демонстрацију упознају са различитим интервенцијама
- мапирање промена у еко мапи хранитељске породице и акција за обезбеђивање подршке у окружењу
- информисање о принципима инклузивног образовања и добитима за дете
- повећање нивоа свести о проблему злостављања деце и додатној вулнерабилности деце са инвалидитетом
- обезбедити смањење ризика од злостављања на најмању могућу меру путем информисаности и упућености

Четврта тематска целина: Хранитељство детета са Даун синдромом

- усвојеност знања и разумевање потребе за индивидуалним планирањем заштите детета
- мапирање корака у припреми детета за прихват у односу на хранитељску породицу
- разумевање потребе тимског рада ради адекватног задовољавања потреба детета са Даун синдромом
- разумевање дугорочне перспективе заштите детета
- разумевање потребе за континуираним учењем и подршком хранитеља

Нова знања добијена на семинарима и у раду са фокус групама коришћена су у раду, пре свега саветника за хранитељство и реализатора едукативних програма у Центру за породични смештај. Ефекти се огледају у следећем:

- У Центру за породични смештај организовано је 10 семинара за 350 хранитељских породица на тему остваривања стандарда за децу у хранитељским породицама – у многим породицама су обезбеђени адекватни услови за децу, остварена права деце и унапређен однос хранитеља и деце.
- Реализовано је 10 семинара за 180 хранитељских породица на тему неговања идентитета детета и примене Информатора о детету;
- Реализован је семинар са 150 хранитељских породица у Београду на тему „Адолесценција“ – за хранитеље који имају старију децу на хранитељству;
- Реализована је припрема и обука за 6 група нових хранитељских породица у Београду, на територији Србије је тај број знатно већи; Пријављено 94 ХП. До сада су 39 ХП добиле општу подобност.
- Стручњаци Центра за породични смештај су повећали ниво професионалне компетенције и опробали се и на пољу креирања нових програма за рад са хранитељима и децом.
- Саветници за хранитељство користе нове методе и технике у раду са децом и хранитељским породицама;
- Општу подобност за хранитељство добија процентуално мање хранитељских породица али су спремнији и све више се опредељују и за децу са тешкоћама у развоју – у Београду је током 2009. године смештено 61 дете, од тога 10 са израженијим тешкоћама у развоју (2. деце са тешким понашањима, 3 деце са успореним развојем и ризиком да буду разврстана, 2. деце са лаком ретардацијом од којих једно са вишеструким тешкоћама (здравствени проблеми – Хепатитис Б, целијакија), 1. беба која има изражене проблеме са мишићним тонусом и на интензивном је физикалном третману, 2. деце тешко трауматизована (убиство у породици). Петоро деце је јако дуго боравило у институцији, практично од рођења, један дечак 12 година, што такође захтева интензиван рад са њима иако се не сврставају у групу деце са посебним тешкоћама у развоју.
- На предлог Центра за породични смештај у Београду је из хранитељских породица које неадекватно брину о деци или не испуњавају стандарде за децу, премештено 8. деце из ХП у дом (старији узраст), а у другу породицу премештено је 9. деце.

5. КООРДИНАЦИЈА РАДА РАДНЕ ГРУПЕ ЗА ХРАНИТЕЉСТВО

Центар за породични смештај координира рад Радне групе за хранитељство.

У извештајном периоду радна група је одржала три састанка. Поред састанака поједини чланови радне групе су Центру достављали своје сугестије, посебно током активности припреме материјала – иницијативе за даљи развој хранитељства у Србији. Рад на овом материјалу одвијао се на састанку радне групе на којем је разматран иницијални материјал који је припремио Центар за породични смештај, као и у размени и писаним предлозима чланова радне групе до финализирања материјала.

На почетку реализације пројекта, радна група је предложила да се сагледају постојећи ресурси, односно да се сачини једна анализа о постојећим ресурсима и потребама деце за специјализованим хранитељством. Центар за породични смештај је урадио пилот

истраживање чији су резултати саопштени у оквиру материјала за припрему иницијативе према министарству за унапређивање хранитељства, који је радна група разматрала.

На другом састанку радне групе разматран је материјал „Правци даљег развоја хранитељства са предлозима које треба проследити Министарству рада и социјалне политике. С обзиром да је закључак чланова радне групе био да је потребно још времена за разматрање материјала, поново је члановима радне групе достављен материјал који је припремљен за Министарство, и који су, у електронској форми, Центру доставили своје сугестије.

Усаглашени документ са предлозима за унапређивање хранитељства (у прилогу) достављен је Министарству рада и социјалне политике. Поводом предлога садржаних у овом документу, одржан је састанак са помоћником министра, 1.07.2009. године, на коме су учествовали: координатор Радне групе, представник УНИЦЕФ-а и директорка Центра за породични смештај.

На овом састанку кључна тема о којој су дати и конкретни предлози била је формирање регионалних центара за породични смештај. Помоћник министра је прихватио иницијативу Радне групе и предложио да се, до краја године, формира 5 нових центара за породични смештај у Србији.

Резултати: представници Центра за породични смештај деце и омладине Београд су организовали припремне састанке са будућим центрима за породични смештај у Србији, припремили свој предлог за измену Одлуке о мрежи установа за смештај и дали образложење. На основу тога у Министарству су предузете активности за припрему Одлуке о измени Одлуке о мрежи установа за смештај, као и припреме за формирање 5 нових центара за породични смештај у Србији.

У оквиру рада радне групе за хранитељство, у директном партнерству са УНИЦЕФ-ом, организован је, 19. и 20. марта, **округли сто на тему “Ка специјализованом хранитељству”** на коме су поред учесника – стручњака из наше земље учествовали и представници из иностранства.

На округлом столу излагало укупно 19 учесника, од којих је три излагача из иностранства (Енглеска, Ирска, Мађарска). Поред стручних излагања, другог дана се радило у мањим групама чије продукте су на крају презентовали фацитатори група.

Овај округли сто је имао за циљ да сагледа ниво развијености хранитељства у нашој земљи, ресурсе за даљи развој и развијање специјализованог хранитељства, као и да сагледа искуства других, како би планирали адекватне правце даљег развоја и активности за развој специјализованог хранитељства у оквиру овог пројекта.

На крају дводневног рада закључено је:

- У Србији су постигнути значајни резултати у развоју хранитељства, почев од квантитативних показатеља у погледу значајног повећања деце на

- хранитељству, па до успостављања система квалитета – нових стандарда у заштити деце у хранитељским породицама;
- Потребе деце без родитељског старања и постигнути резултати, обавезују на успостављање система који ће омогућити даљи напредак хранитељства;
 - Актуелно су најизраженије потребе деце с потешкоћама у развоју за проналажењем хранитељских породица што усмерава на потребу интензивирања активности за развој специјализованог хранитељства, ургентног хранитељства и предах хранитељства као облика који ће допринети повећању броја деце у хранитељству која су с тешкоћама у развоју.
 - Потребно је радити на доношењу нормативних аката (посебно за регулисање финансирања) којима се обезбеђују услови за промене и развој различитих облика хранитељства;
 - Наставити са формирање регионалних центара за породични смештај.

Са округлог стола сачињен је детаљан извештај који је саставни део пројектне документације.

ЗАКЉУЧАК

Извештајни период карактерише обиље активности и динамичан рад и иницијативност уз учешће бројних актера у заштити деце без родитељског старања. Овај период обележава едукација – јачање професионалних капацитета запослених на пословима хранитељства и припрема за увођење нових стандарда за заштиту деце у праксу њиховог рада.

Резултати пројектних активности доприносе напретку у области хранитељства и усаглашени су са циљевима пројекта. Овај пројекат:

- доприноси јачању служби за хранитељство и оспособљавању професионалаца у систему социјалне заштите за примену стандарда за хранитељство, односно унапређивање заштите деце на хранитељству;
- развија издаваштво и публикују се приручници и друга издања намењена деци и хранитељима;
- активно укључује децу и хранитеље у процес припреме нових програма и припреме система за унапређивање хранитељства;
- иницира системска решења од значаја за унапређивање хранитељства.

Посебну вредност има приступ прилагођавања пројектних активности током реализације. Пројектне активности, дефинисане на почетку, су током реализације пројекта прилагођаване потребама услед резултата праћења и евалуације активности. То је допринело да се остваре и ефекти који нису у почетку планирани, као и да се обухвати много већи број учесника семинара.

Пројектом је планиран обухват од 480 учесника семинара а обухваћено је 716 или 49% више од плана. Такође, у пројекту је учествовало још 80 хранитеља и деце у фокус групама. Они су дали значајан допринос у раду фокус група чија запажања, предлози и

критике усмеравају рад на припреми едукативних пакета као и конкретних предлога за измене у систему заштите деце без родитељског старања.

Такође, резултати се огледају у остваривању крајњих циљева, односно на квалитет услуга:

- у хранитељским породицама долази до побољшања услова у складу са новим стандардима,
- професионалци примењују нова знања у раду са децом и породицама на терену,
- унапређен је рад на процени хранитељских породица, а са породицама које не обављају адекватно своју улогу ради се интензивно, односно доносе се одлуке за тражење повољнијих решења за децу.

С обзиром на затечено стање у хранитељским породицама, које је у неким породицама прилично неповољно, постигнути резултати за годину дана рада се могу оценити као значајни. С једне стране радило се интензивно на јачању професионалних компетенција запослених, а са друге, професионалци су интензивно радили на подизању компетенција хранитеља. Истовремено, поред индивидуалног рада у породицама, развијају се нови програми подршке деци на хранитељству, што свеукупно води ка остваривању циља – унапређивање заштите деце на хранитељству.

На крају, иницијативе упућене надлежном министарству покретач су нових законодавних активности овог министарства за уређење области хранитељства, као и организациона решења – формирање центара за породични смештај.

КООРДИНАТОР ПРОЈЕКТА

мр Добрила Грујић